

BIỆN PHÁP NÂNG CAO NĂNG LỰC DẠY HỌC CỦA GIÁO VIÊN TRUNG HỌC PHỔ THÔNG TRONG GIAI ĐOẠN HIỆN NAY

MEASURES FOR IMPROVING TEACHING COMPETENCE OF HIGH SCHOOL TEACHERS IN THE CURRENT PERIOD

VŨ MINH CHIẾN(*)

TÓM TẮT: Trước những thách thức của thời đại mới và công cuộc đổi mới giáo dục ở nước ta, năng lực dạy học của giáo viên nói chung và giáo viên trung học phổ thông nói riêng là vấn đề được các nhà chuyên môn và xã hội quan tâm. Trong đó, bồi dưỡng năng lực dạy học là công việc quan trọng trong công tác quản lý phát triển đội ngũ giáo viên trung học phổ thông. Đây là nội dung không thể thiếu nhằm nâng cao năng lực dạy học của giáo viên trung học phổ thông.

Từ khóa: giáo viên trung học phổ thông; năng lực dạy học; nâng cao năng lực dạy học.

ABSTRACT: Facing challenges of the new era and renovation of education in our country, teaching competence of high school teachers is a matter concerned by professionals and society. Among them, training teaching competence is an important work in managing and developing high school teaching staff. This is an indispensable content in order to improve the teaching competence for high school teachers.

Key words: high school teachers; teaching competence; improve the teaching competence.

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong bối cảnh đổi mới giáo dục phổ thông hiện nay, người giáo viên cần phải đáp ứng tốt 5 tiêu chuẩn và 15 tiêu chí trong Thông tư số 20/2018/TT-BGDĐT ngày 22 tháng 8 năm 2018 của Bộ Giáo dục và Đào tạo về việc Ban hành quy định chuẩn nghề nghiệp giáo viên cơ sở giáo dục phổ thông. Ngoài tiêu chuẩn về “phẩm chất nhà giáo”, thì tiêu chuẩn “phát triển chuyên môn, nghiệp vụ” bao gồm 3 tiêu chí: “*tiêu chí 3: phát triển chuyên môn bản thân; tiêu chí 4: xây dựng kế hoạch dạy học và giáo dục theo hướng phát triển phẩm chất, năng lực học sinh; tiêu chí 5: sử dụng phương pháp dạy học và giáo dục theo hướng phát triển phẩm chất, năng lực học sinh*” [3] có vai trò quyết định đối với hoạt động nghề nghiệp của giáo viên.

2. NỘI DUNG

Công tác dạy học của giáo viên trung học phổ thông cũng cần phải bắt kịp với hoàn cảnh

mới đã đặt ra yêu cầu về đổi mới tư duy dạy học của bản thân, tăng cường tự học, không ngừng sáng tạo trong thực tiễn dạy học và trau dồi bản thân một cách toàn diện, nhằm bảo đảm đáp ứng tốt nhất cho nhu cầu trên mọi mặt của trường trung học phổ thông trong xu thế hiện nay. Lãnh đạo các trường trung học phổ thông cần có trách nhiệm quan tâm hơn nữa đến việc nâng cao năng lực dạy học của giáo viên, đáp ứng đầy đủ và làm phong phú nguồn tư liệu và thiết bị dạy học, tạo môi trường dạy học tốt, tổ chức định kỳ các hoạt động giáo dục mang tính bồi dưỡng chuyên môn cho giáo viên, thúc đẩy việc nâng cao năng lực chuyên môn nghiệp vụ của giáo viên.

2.1. Phân tích năng lực dạy học của giáo viên trung học phổ thông

(*) TS. Trường Đại học Tây Nguyên, vmchien@ttn.edu.vn, Mã số: TCKH22-22-2020

Việc đánh giá năng lực dạy học của giáo viên trung học phổ thông là một nội dung quan trọng trong phát triển giáo dục trung học phổ thông, nhà trường và giáo viên đều cần vận dụng có hiệu quả các biện pháp, không ngừng nâng cao năng lực dạy học của bản thân, đảm bảo nâng cao toàn diện chất lượng giáo dục trong đào tạo trung học phổ thông.

2.1.1. Năng lực thiết kế dạy học

Năng lực thiết kế dạy học chính là việc giáo viên dựa vào tình hình học tập thực tế của học sinh kết hợp với nội dung dạy học, thiết kế giáo án dạy học một cách hiệu quả và khoa học nhất, trong đó cần xác định mục tiêu dạy học, chuẩn đầu ra rõ ràng, sáng tạo trong việc lựa chọn và vận dụng các phương pháp dạy học, lựa chọn và sử dụng các phương tiện kỹ thuật dạy học hợp lý. Trong thực tiễn thực hiện thiết kế dạy học, giáo viên cần phải làm tốt công tác chuẩn bị, cần tạo ra các tình huống học tập hợp lý, tạo được hứng thú để học sinh tập trung vào hoạt động dạy học trên lớp. Giáo viên không phải là người phát minh hay tìm ra tri thức mà là người tổng hợp, hệ thống hóa và thẩm thấu tri thức để thiết kế thành bài học. Dựa trên kỹ năng sư phạm đã được đào tạo và năng lực của bản thân, giáo viên hệ thống kiến thức của môn học để thiết kế thành giáo án, thành những đơn vị kiến thức theo logic nhận thức của học sinh. Do đó, năng lực thiết kế dạy học của giáo viên vô cùng quan trọng, đó là: biến những tri thức phức tạp, trừu tượng thành những bài học, những đơn vị kiến thức phù hợp với từng đối tượng học sinh, đặt học sinh vào vùng phát triển trí tuệ gần nhất, dựa trên sự nỗ lực của học sinh và sự hướng dẫn của thầy để đạt được những mục tiêu dạy học, đạt được chuẩn đầu ra. Năng lực thiết kế dạy học sẽ ảnh hưởng trực tiếp tới năng lực truyền đạt của người giáo viên trên lớp. Nếu việc thiết kế bài học càng khoa học, hợp logic, càng chi tiết và tạo ra nhiều tình huống hợp lý thì sẽ tạo cho giáo viên sự yên tâm và tự tin khi tổ chức bài học trên lớp.

2.1.2. Năng lực truyền đạt

Sự phát triển của khoa học và công nghệ trong cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ 4 hiện nay cho thấy: lượng thông tin và trí thức tăng lên theo cấp số nhân. Điều đó chứng tỏ một cá nhân dù giỏi đến mấy cũng không thể nắm bắt được mọi thứ, nhà trường cũng không thể trang bị cho người học hết mọi kiến thức, không thể bồi dưỡng cho học sinh suốt cuộc đời và người giáo viên lại càng không thể là chân lý của học sinh.

Hiện nay đặt ra thách thức: người thầy cần truyền tải kiến thức đến cho học sinh hay là tập trung vào dạy cách học, phương pháp học, phương pháp tư duy để học sinh tự lĩnh hội kiến thức, tự tìm ra kiến thức,... Thực tiễn dạy học cho thấy, giáo viên cần truyền được cảm hứng học tập cho học sinh, làm cho học sinh: muốn học (nảy sinh nhu cầu học), biết cách học (học có kỹ năng và phương pháp học), học một cách lành mạnh (có động cơ học tập đúng đắn), học một cách bền bỉ (có ý chí và khát vọng học tập), học một cách tích cực [5],... Đồng thời, cần dạy học sinh vận dụng các phương pháp học tập khác nhau để nâng cao năng lực học tập của bản thân. Bản chất của dạy học chính là gây ảnh hưởng có chủ đích đến hành vi học tập và quá trình học tập của người khác, tạo ra môi trường và những điều kiện để người học duy trì việc học, cải thiện hiệu quả chất lượng học tập, kiểm soát quá trình và kết quả học tập của mình. Do đó, dạy chính là hoạt động nhằm thực hiện những tác động đến người học và các hoạt động của họ để hình thành và phát triển hoạt động học của người học. Nếu làm được điều đó thì nhà giáo mới thật sự là thầy và học sinh mới thật sự là người học.

Năng lực truyền đạt trong dạy học cụ thể chính là năng lực vận dụng các phương pháp dạy học, các phương tiện kỹ thuật dạy học trong đó có công nghệ thông tin, năng lực sử dụng ngôn ngữ, biểu đạt bằng ngôn ngữ nói và năng lực biểu đạt bằng ngôn ngữ cơ thể,...

2.1.3. Năng lực tổ chức dạy học

Năng lực tổ chức dạy học cụ thể bao gồm năng lực thực tiễn trong tổ chức hoạt động dạy học của giáo viên, năng lực bồi dưỡng tư duy học tập tiến bộ cho học sinh, năng lực giáo dục tư tưởng đạo đức cho học sinh và năng lực trong công tác quản lý giáo dục,...

Năng lực tổ chức dạy học của người giáo viên phụ thuộc rất nhiều vào việc vận dụng một cách thành công những kỹ năng dạy học trên lớp, như các kỹ năng sau: kỹ năng vào lớp tổ chức ổn định lớp; kỹ năng vào bài (dẫn nhập), tạo sự tập trung chú ý; kỹ năng kiểm tra bài cũ; kỹ năng sử dụng ngôn ngữ trong dạy học; kỹ năng sử dụng các phương tiện dạy học; kỹ năng sử dụng các phương pháp dạy học; kỹ năng phối hợp các thao tác trong quá trình giảng dạy; kỹ năng hướng dẫn học sinh tự học (dạy học sinh cách học, phương pháp học); kỹ năng hệ thống tri thức; kỹ năng phân tích kết quả bài giảng [4].

Trong năng lực tổ chức dạy học của người giáo viên, thì nhiệm vụ *tích cực hóa hoạt động nhận thức của học sinh* là một trong những nhiệm vụ quan trọng nhất của người thầy trong suốt giờ lên lớp. Việc tích cực hóa hiện nay thường dựa vào một số biện pháp chủ yếu sau: qua hệ thống câu hỏi và bài tập, tổ chức cho học sinh tự đọc sách giáo khoa, tóm tắt và phát triển những gì thu hoạch được. Ngoài ra nên tổ chức cho học sinh làm thí nghiệm thực hành đồng loạt và thảo luận tại chỗ cũng có tác dụng tốt trong việc tích cực hóa hoạt động nhận thức của người học. Trình bày bảng đảm bảo tính trực quan hệ thống làm tăng độ chính xác và khả năng ghi nhớ của học sinh. Nhờ hệ thống hóa kiến thức trên bảng mà giúp cho học sinh nhớ và vận dụng được kiến thức để giải quyết các vấn đề thực tiễn. Kiến thức trình bày trên bảng phải được lựa chọn cẩn thận, cơ bản ngắn gọn và có mối liên hệ chặt chẽ với nhau.

2.1.4. Năng lực chuyển hóa dạy học thành giáo dục

Mọi mục tiêu của dạy học suy cho cùng cũng dẫn đến mục tiêu giáo dục, đều phục vụ mục tiêu giáo dục. Mọi tri thức trong dạy học đều hướng đến việc hình thành và phát triển những nhân cách phù

hợp với sự phát triển của xã hội ở học sinh. Do đó, người giáo viên trong xã hội ngày nay không nên chỉ là chuyên gia truyền thụ kiến thức, chuyên gia dạy học mà phải trở thành chuyên gia giáo dục. Người giáo viên phổ thông còn phải là người truyền cảm hứng, bồi dưỡng cho học sinh đam mê học tập khám phá khoa học, giáo dục bồi dưỡng tư tưởng đạo đức, ý thức trách nhiệm công dân cho học sinh.

2.2. Biện pháp nâng cao năng lực dạy học của giáo viên trung học phổ thông

2.2.1. Cải thiện môi trường dạy học

Trong quá trình kiến thiết và phát triển giáo dục trung học phổ thông, lãnh đạo trường cần chú trọng xây dựng môi trường dạy học lành mạnh trong nhà trường, tạo điều kiện thuận lợi và khích lệ giáo viên tích cực, chủ động trau dồi kiến thức, nâng cao năng lực dạy học trong thực tiễn. Thông tư số 20/2018/TT-BGDĐT cũng có 2 tiêu chuẩn quy định nội dung này, đó là “*tiêu chuẩn 3: xây dựng môi trường giáo dục; tiêu chuẩn 4: phát triển mối quan hệ giữa nhà trường, gia đình và xã hội*” [3]. Nhà trường cần chú ý chọn lọc để cập nhật những cách làm hay trong công tác quản lý và tổ chức dạy học, “*xây dựng văn hóa nhà trường và thực hiện quyền dân chủ trong nhà trường*” [3], xây dựng được không khí hòa đồng, vui vẻ trong học tập và các hoạt động ngoại khóa giữa thầy cô và học sinh. Bên cạnh đó, nhà trường cần kết hợp trình độ thực tế và điều kiện cho phép, tăng cường xây dựng cơ sở vật chất, cập nhật các thiết bị phục vụ học tập mới, tập huấn giáo viên trong trường vận dụng các phương tiện hỗ trợ, đặc biệt là công nghệ thông tin để triển khai công tác dạy học, đây cũng là biện pháp nhằm nâng cao năng lực dạy học, hiện thực mục tiêu giáo dục trung học phổ thông.

2.2.2. Tăng cường việc xây dựng đội ngũ giáo viên có năng lực chuyên môn

Trong xu thế mới, trường trung học phổ thông muốn phát triển bền vững và giữ vững được vai trò dạy học của bản thân cần phải chú trọng nâng cao năng lực dạy học của giáo viên, phát triển đội ngũ nhà giáo vững về chuyên môn, nghiệp vụ. Thông qua các chế độ khen thưởng

bằng vật chất và tinh thần để kích lệ những biểu hiện tốt trong công tác dạy học của giáo viên. Vận dụng chính sách như cử đi học tập ở trong nước và nước ngoài, tập huấn tiếp cận kiến thức mới,... đối với giáo viên cốt cán, giáo viên đạt thành tích xuất sắc. Ngoài ra, nhà trường cần quan tâm tạo dựng diễn đàn bổ ích cho giáo viên trong trường như tổ chức các hội thi, các hoạt động mang tính bồi dưỡng năng lực cho nhà giáo, trao đổi kinh nghiệm dạy học, phát huy thế mạnh của người giáo viên. Khi triển khai chương trình giáo dục phổ thông mới cần hết sức thận trọng và triển khai một cách bài bản, khoa học, tránh hiện tượng phải về đích đúng thời gian mà các khâu phải triển khai vội vàng. Một nhiệm vụ cũng rất quan trọng, đó là giảng viên ở các trường sư phạm, các cơ sở đào tạo giáo viên cần phải được tham gia vào các khâu của việc triển khai chương trình mới. Các trường sư phạm cũng phải tiến hành nghiên cứu, đổi mới chương trình đào tạo giáo viên các chuyên ngành để đón đầu chương trình giáo dục phổ thông mới.

2.2.3. Xây dựng một hệ thống đánh giá dạy học hoàn thiện

Chi thị về nhiệm vụ và giải pháp năm học 2019-2020 của Bộ Giáo dục và Đào tạo chỉ rõ “Thực hiện tốt công tác đánh giá giáo viên bảo đảm thực chất...” [2]. Đánh giá chất lượng của dạy học trên lớp phải được coi là một trong những khâu quan trọng nhất trong đánh giá chất lượng dạy học của trường trung học phổ thông,

việc cần làm là xây dựng hệ thống đánh giá một cách khoa học và hoàn chỉnh, tăng cường đánh giá trình độ trong thực tiễn dạy học của giáo viên, kịp thời phát hiện những vấn đề còn tồn tại trong dạy học. Đề xuất nhà trường có thể sử dụng biện pháp giáo viên tự đánh giá lẫn nhau thông qua dự giờ, đây cũng là biện pháp tăng cường học tập kinh nghiệm dạy học trong đội ngũ giáo viên và rút ra được tổng kết dựa trên những quan điểm trong đánh giá dạy học, biện pháp này là biện pháp có lợi để giáo viên tự giám sát lẫn nhau, nâng cao chất lượng dạy học. Nhà trường có thể mời chuyên gia có chuyên môn áp dụng hệ thống đánh giá chuẩn để đánh giá quá trình dạy học của giáo viên, từ đó đạt được kết quả đánh giá tin cậy làm cơ sở để giáo viên cải tiến phương pháp giảng dạy, nâng cao năng lực dạy học.

3. KẾT LUẬN

Trước yêu cầu của công cuộc đổi mới giáo dục phổ thông theo Nghị quyết số 29 – NQ/TW của Ban chấp hành Trung ương khóa XI [1], chương trình giáo dục phổ thông 2018 và xu hướng phát triển khoa học công nghệ 4.0 hiện nay đòi hỏi nhà trường trung học phổ thông cần chú trọng nâng cao năng lực dạy học của đội ngũ giáo viên, làm rõ mục tiêu giáo dục trong trường trung học phổ thông. Nhà trường cần đáp ứng các mặt về môi trường, thiết bị, tư liệu dạy học nhằm tạo điều kiện tốt nhất cho công tác triển khai dạy học của giáo viên, bảo đảm hiệu quả dạy học.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XI (2013), *Nghị quyết số 29 – NQ/TW ngày 04-11-2013 về đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục, đào tạo, đáp ứng yêu cầu công nghiệp hóa, hiện đại hóa trong điều kiện kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa và hội nhập quốc tế*, Hà Nội.
- [2] Bộ Giáo dục và Đào tạo (2019), *Chỉ thị về nhiệm vụ và giải pháp năm học 2019-2020 của ngành Giáo dục và Đào tạo*, Hà Nội.
- [3] Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Thông tư số 20/2018/TT-BGDĐT ngày 22 tháng 8 năm 2018 về việc ban hành quy định chuẩn nghề nghiệp giáo viên cơ sở giáo dục phổ thông*, Hà Nội.
- [4] Vũ Minh Chiến (2018), *Bài giảng Kỹ năng dạy học*, Đắc Lắc.
- [5] Đặng Thành Hưng (2002), *Dạy học hiện đại: Lý luận-biện pháp-kỹ thuật*, Nxb Đại học Quốc gia, Hà Nội.

Ngày nhận bài: 18-6-2020. Ngày biên tập xong: 10-7-2020. Duyệt đăng: 24-7-2020